

A Study of Tourism Impacts on the Rai Muang Community, Nam Man Sub-district, Mueang District, Loei Province

Jirapad Phoomon¹, Thita Srimuang¹, Nattanicha Kampaengnoi¹ and Warakorn Jainoi^{1*}

Received: 5/6/2024, Revised: 15/6/2024, Accepted: 26/6/2024

Abstract

This research aims to study the impact of community tourism on Ban Rai Muang community, classified according to the components of tourism. Data were collected using questionnaires from the population of Ban Rai Muang community, Nam Man Sub-district, Mueang District, Loei Province, totaling 350 people. The statistics used in data analysis were percentage, mean, and standard deviation. The research results found that most respondents were female, aged 51-60 years, married with primary school education or lower. Most of them are farmers with an income of 20,001-25,000 baht/year. Regarding the elements of tourist attractions, the sum of the results in each area revealed that the respondents perceived a negative impact on the community economy at the highest level (Mean = 4.63, SD = 0.55). The positive environmental impact was also at the highest level (Mean = 4.45, SD = 0.28). Social and cultural aspects had a positive impact at the highest level (Mean = 4.44, SD = 0.33), and the positive impact on the way of life was at the highest level (Mean = 4.33, SD = 0.36). Additionally, social and cultural aspects showed the highest level of negative impact (Mean = 4.30, SD = 0.46). The positive impact on community economy was at the highest level (Mean = 4.27, SD = 0.38). Finally, the negative impact on way of life (Mean = 4.24, SD = 0.51) and environmental aspects (Mean = 4.24, SD = 0.50) were at the highest level, respectively.

Keyword: tourism impact; community-based tourism; tourism attraction element

¹ Faculty of Management Science, Loei Rajabhat University 42000

* Corresponding author, email: warakorn.jainoi@gmail.com

การศึกษาผลกระทบทางการท่องเที่ยวที่มีต่อชุมชนบ้านไร่ม่วง ตำบลน้ำหวาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย

จิราพัชร ภูมิอ่อน¹, ฐิตา ศรีเมือง¹, ณัฐนิชา คำแพงน้อย¹ และ วรากรณ์ ใจน้อย^{1*}

วันรับบทความ 5/6/2567, วันแก้ไขบทความ 15/6/2567, วันตอบรับบทความ 26/6/2567

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบการท่องเที่ยวชุมชนของการท่องเที่ยวชุมชนบ้านไร่ม่วง จำแนกตามองค์ประกอบของการท่องเที่ยว เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามจากประชากรในชุมชนบ้านไร่ม่วง ตำบลน้ำหวาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย จำนวน 350 คน โดยค่าสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุในช่วง 51-60 ปี สถานภาพสมรส ระดับการศึกษาระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร มีรายได้ 20,001-25,000 บาท/ปี ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของผลกระทบทางการท่องเที่ยวที่มีต่อชุมชนบ้านไร่ม่วง ตำบลน้ำหวาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย ตามองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว ผลรวมในแต่ละด้าน พบว่า มีผลกระทบทางการเชิงลบด้านเศรษฐกิจชุมชนในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (Mean = 4.63 , S.D = 0.55) รองลงมา คือ ผลกระทบเชิงบวกด้านสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับมากที่สุด (Mean = 4.45, S.D = 0.28) ผลกระทบเชิงบวกด้านสังคมและวัฒนธรรมอยู่ในระดับมากที่สุด (Mean = 4.44, S.D = 0.33) ผลกระทบเชิงบวกด้านวิถีชีวิตอยู่ในระดับมากที่สุด (Mean = 4.33, S.D = 0.36) ผลกระทบเชิงลบด้านสังคมและวัฒนธรรมอยู่ในระดับมากที่สุด (Mean = 4.30, S.D = 0.46) ผลกระทบเชิงบวกด้านเศรษฐกิจชุมชนอยู่ในระดับมากที่สุด (Mean = 4.27, S.D = 0.38) ผลกระทบเชิงลบด้านวิถีชีวิต อยู่ในระดับมากที่สุด (Mean = 4.24, S.D = 0.51) และผลกระทบเชิงลบด้านสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับมากที่สุด (Mean = 4.24, S.D = 0.50)

คำสำคัญ: ผลกระทบการท่องเที่ยว; การท่องเที่ยวโดยชุมชน; องค์ประกอบแหล่งท่องเที่ยว

¹ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย 42000

* ผู้ประพันธ์บรรณกิจ ติดต่ออีเมล warakorn.jainoi@gmail.com

1. ที่มาและความสำคัญของปัญหา

การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community - Based Tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนบริหารจัดการ กำหนดทิศทางการพัฒนา รับและแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวโดยคำนึงถึงความยั่งยืน ซึ่งมุ่งเน้นที่จะสร้างความสมดุลทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว นอกจากนี้การท่องเที่ยวยังช่วยให้เกิดการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านในชุมชนและนักท่องเที่ยวในการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่น ประเพณี สังคม และวิถีชีวิตของคนในชุมชนร่วมกัน เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้ ช่วยยกระดับมาตรฐานการครองชีพของคนในท้องถิ่นให้ดีขึ้น อย่างไรก็ตามจากข้อมูลงานวิจัยของการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ผ่านมา การท่องเที่ยวไม่เพียงแต่สร้างผลกระทบทางบวกเพียงอย่างเดียวเท่านั้น ยังสร้างผลกระทบทางลบให้แก่คนในชุมชนอีกด้วย เช่น เกิดการเปลี่ยนมือ การถือครองที่ดินจากคนในชุมชนไปสู่นายทุนภายนอก เกิดช่องว่างระหว่างคนรวยและคนจน ปัญหาอาชญากรรมและยาเสพติด ปัญหาขยะ มลพิษทางอากาศและทางเสียง และมีเพียงบุคคลบางกลุ่มในชุมชนเท่านั้นที่ได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว สิ่งเหล่านี้ส่งผลให้วิถีชีวิตของคนในชุมชนเกิดความเปลี่ยนแปลงและอาจส่งผลให้นักท่องเที่ยวไม่เกิดความประทับใจและไม่อยากกลับมาท่องเที่ยวอีก (Likitsarun, 2020)

จังหวัดเลยเป็นพื้นที่หนึ่งที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของประเทศไทย มีแหล่งท่องเที่ยวสำคัญและกิจกรรมท่องเที่ยวที่หลากหลาย ทั้งด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิตและธรรมชาติมากมาย การพัฒนาเส้นทาง การท่องเที่ยวบนฐานวัฒนธรรมชุมชนที่วางอยู่บนฐานศักยภาพ และอัตลักษณ์ของพื้นที่จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยชูจุดเด่นอันเป็นฐานทรัพยากรที่มีในพื้นที่ ทั้งนี้ นอกจากจะสามารถเป็นจุดเด่นในการบริหารจัดการท่องเที่ยวแล้วยังเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยลดผลกระทบด้านลบจากพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวเป็นแนวทางที่จะช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ อนุรักษ์คุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม

บ้านไร่ม่วง ตำบลน้ำหมาน เป็นหมู่บ้านเก่าแก่ ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2460 ตั้งชื่อตามสภาพพื้นที่ซึ่งมีต้นมะม่วงขนาดใหญ่อยู่กลางบ้าน เป็นสังคมากรเกษตรกรรม ซึ่งส่วนใหญ่ชาวบ้านปลูกสับปะรดพันธุ์ปัตตาเวียเป็นหลักมีการนำสับปะรดมาต่อ ยอดเป็นสินค้าชุมชน อาทิ สบู่ ครีมพอกหน้า ขนมหาย และน้ำสับปะรด รวมถึงนำสับปะรดมาเป็นจุดเน้นในเส้นทางท่องเที่ยว โดยทุกเดือนมิถุนายนจะมีกิจกรรมประชาสัมพันธ์ สับปะรดไร่ม่วง อีกทั้งยังมีวัดป่าอัมพวันเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้านที่คงยึดมั่นในวิถีพุทธ ในช่วงปี พ.ศ. 2561 ได้เกิดการรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนภายใต้ชื่อ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนไร่ม่วงหวานการ์รันตี โดยการรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนนี้ มีเป้าหมายเพื่อสร้างอาชีพและรายได้ให้กับสมาชิกและคนในชุมชน โดยการนำสิ่งที่มีอยู่ภายในชุมชนทำให้เกิดผลสำเร็จ คือ การท่องเที่ยววิถีวิถี ไม่ว่าจะเป็นการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ที่ให้นักท่องเที่ยวเข้าชมสวนผลไม้บ้านไร่ม่วง และสามารถเก็บผลไม้สดๆจากสวน ไม่ว่าจะเป็นสับปะรด เงาะ ลองกอง และกล้วยน้ำว้า นอกจากการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแล้ว ยังมีการท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิตโดยจะมีการบายศรีสู่ขวัญนักท่องเที่ยวที่เข้ามาพักภายในโฮมสเตย์บ้านไร่ม่วง สอนทำข้าวจี๊สับปะรด ทำสบู่สับปะรด ทำ

มาร์คหน้าจากเปลือกมังคุด และมีการตัดบาตรข้าวเหนียว ซึ่งปัจจุบันมีการจัดการเพิ่มกิจกรรมส่งเสริมทุกปี จะจัดงานวันสัปดาห์ผลไม้บ้านไร่ม่วงฯ ถนนเลย-ภูเรือ เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จักแพร่หลาย เพื่อยกระดับผลผลิตทางการเกษตรและคุณภาพสัปดาห์ไร่ม่วง พร้อมแปรรูปสินค้าเกษตรให้มีคุณภาพและได้มาตรฐาน ส่งเสริมให้เกษตรกรดำรงชีพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ส่งเสริมตลาดผลไม้บ้านไร่ม่วงให้เป็นที่รู้จักแพร่หลาย ตลอดจนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการร่วมพัฒนาท้องถิ่น ปลูกฝังจิตสำนึกของเด็กเยาวชนและประชาชนในการรักษาอัตลักษณ์ของท้องถิ่น จึงได้จัดงานประชาสัมพันธ์ขึ้นทุกปี จากสถานการณ์การท่องเที่ยวของชุมชนบ้านไร่ม่วง ชุมชนได้มีบทบาทและมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางกิจกรรมทางการท่องเที่ยว โดยการนำทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนมาจัดการท่องเที่ยว ดังนั้นผู้วิจัยจึงตระหนักถึงผลที่จะตามมา และเตรียมการป้องกันผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับชุมชนบ้านไร่ม่วง จึงมีความสนใจที่จะศึกษาผลกระทบในด้านต่างๆ อาทิเช่น ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ตลอดจนผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชนทั้งด้านบวกและด้านลบ (Provincial Community Development Office of Loei, 2019)

ในการจัดการท่องเที่ยวที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาผลกระทบทางการท่องเที่ยวชุมชนบ้านไร่ม่วง โดยสอบถามความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่บ้านไร่ม่วงต่อการท่องเที่ยว รวมไปถึงผลกระทบทางการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้น จากการเข้ามาเยี่ยมเยือนของนักท่องเที่ยวที่มีต่อพื้นที่ โดยผลการวิจัยสามารถเป็นข้อมูลเบื้องต้นให้หน่วยงานหรือบุคคลที่สนใจ รวมทั้งนักท่องเที่ยวที่ได้อ่านหรือได้ศึกษางานวิจัย สามารถนำผลงานวิจัยไปใช้ในการพัฒนาและนำไปใช้ในการต่อยอดในชุมชนบ้านไร่ม่วง ตำบลน้ำหมาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย ให้เหมาะสมกับผู้ที่เกี่ยวข้องในการดูแลแหล่งท่องเที่ยวชุมชนและประชาชนในพื้นที่ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อชุมชนบ้านไร่ม่วง ตำบลน้ำหมาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย

3. การทบทวนวรรณกรรม

3.1 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นฐาน (Community-based Tourism: CBT) คือการท่องเที่ยวที่คนในท้องถิ่นสนับสนุนและมีส่วนร่วมในการวางแผนและพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ของตน ส่งผลดีต่อสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมของชุมชน ความนิยมที่เพิ่มขึ้นของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ควบคู่ไปกับภาครัฐ ภาคเอกชนและสถาบันการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติในประเทศไทย (Suansri et al., 2022) โดยการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางการท่องเที่ยวโดยสมาชิก

ในชุมชน จัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อชุมชน และชุมชนเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวมีบทบาทเป็นเจ้าของมีสิทธิ์ในการจัดการดูแล เพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน (Suansri et al., 2022) การท่องเที่ยวเป็นเรื่องราวของการส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชนท้องถิ่นกับผู้มาเยือน รวมถึงการดูแลรักษาทรัพยากรด้านต่างๆ ของชุมชน โดยการท่องเที่ยวชุมชนเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนให้เกิดความยั่งยืน การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชน เพื่อประโยชน์แก่ชุมชน จึงสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม คนในท้องถิ่นได้เข้ามาสนับสนุนและมีส่วนร่วมในการวางแผนและพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ของตนเอง ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชนท้องถิ่นกับผู้มาเยือน รวมถึงการดูแลรักษาทรัพยากรด้านต่างๆ ของชุมชน

3.1.1 องค์ประกอบของการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การท่องเที่ยวโดยชุมชนตามนิยาม คือ การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว โดย Suansri and Yijorhor (2013) อธิบายว่า องค์ประกอบของการท่องเที่ยวโดยชุมชนมี 4 ด้าน ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม องค์การชุมชน การจัดการ และการเรียนรู้ โดยองค์ประกอบของการท่องเที่ยวโดยชุมชน คือ การท่องเที่ยวที่ต้องคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรมของชุมชนเป็นหลัก ในการจัดการทางด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนประกอบที่เป็นสิ่งสำคัญในการจัดการด้านการท่องเที่ยว 7 องค์ประกอบ คือ (Jukrkorn, et al., 2021; Kampangsirichai & Saiyasopon, 2019; Klawijarn, 2017; Pinthong, 2021; Piyasakulkiat et al., 2022; Thanakusumanand & Prapysatok, 2022)

1) มืองค์กร/กลไก ในการบริหารจัดการท่องเที่ยว คือ องค์กรที่เกิดจากการรวมตัวของคนในชุมชนเพื่อเป็นแกนนำในการบริหารจัดการท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมของสมาชิกและชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยว

2) มีระบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน คือ (1) ระบบบริหารจัดการท่องเที่ยวของชุมชน และกฎกติกาที่ใช้ในการบริหารการท่องเที่ยว และสามารถเชื่อมโยงกับการพัฒนาด้านอื่นๆ ของชุมชน (2) การเสริมศักยภาพของคนในกลุ่มท่องเที่ยวและชุมชน (3) การปฏิบัติตามกฎระเบียบและรูปแบบในการบริหารจัดการท่องเที่ยวของชุมชน และ (4) การตลาดและประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างรายได้ทางการท่องเที่ยวให้เกิดขึ้นกับชุมชนอย่างยั่งยืน

3) สนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจของชุมชน ได้แก่ สนับสนุนการพัฒนาชุมชน และกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวชุมชนอย่างเป็นธรรมและสร้างโอกาสในการมีรายได้เสริม

4) ส่งเสริมวัฒนธรรมของชุมชน ได้แก่ (1) กลุ่มท่องเที่ยวมีข้อมูลและความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมในท้องถิ่น (2) มีการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากภายในสู่คนภายนอก (3) มีกฎกติกาและแนวทางเพื่อเคารพและปกป้องวัฒนธรรมชุมชน และ (4) กลุ่มท่องเที่ยวมีการส่งเสริม อนุรักษ์ พื้นฟู และสืบทอดวัฒนธรรม

5) มีส่วนในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมร่วมกับชุมชน ได้แก่ (1) กลุ่มท่องเที่ยวมีข้อมูลด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2) มีการออกแบบกิจกรรมท่องเที่ยวที่คำนึงถึงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน (3) จัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนและอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ และ (4) มีการป้องกัน จัดการ และแก้ไขปัญหาเฉพาะ

6) สร้างการเรียนรู้ ได้แก่ (1) กิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างการเรียนรู้ความเข้าใจในวิถีชีวิต และวัฒนธรรมของชุมชนให้แก่ผู้มาเยือน และ (2) สร้างจิตสำนึกและองค์ความรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ทั้งคนในชุมชนและผู้มาเยือน

7) มีการบริการที่ดีและปลอดภัย ทั้งด้านที่พัก ยานพาหนะ นักสื่อความหมายท้องถิ่น เจ้าของบ้าน และการประสานงานที่ดีระหว่างกลุ่มในชุมชนเพื่อให้บริการ

ดังนั้น องค์ประกอบของการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนจึงเป็นกลไก ระบบ การสนับสนุนชุมชน การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม การเรียนรู้ และการบริการที่ดีในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว โดยคนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาส่งเสริมชุมชนของตนเอง ซึ่งจะคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย รวมไปถึงการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากคนภายในชุมชนสู่คนภายนอกชุมชน

3.2 แนวคิดเกี่ยวกับผลกระทบทางการท่องเที่ยว

เมื่อเกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชน สิ่งตามมาซึ่งผลกระทบเชิงบวกและเชิงลบ ชุมชนจึงควรมีพื้นฐานความเข้าใจถึงผลดีและผลเสียที่อาจเกิดขึ้นจากการพัฒนาการท่องเที่ยว เนื่องจากการมองการท่องเที่ยวได้มองเพียงด้านเดียว ควรมีการเตรียมการและระมัดระวังผลกระทบในแง่ลบที่อาจเกิดขึ้นอย่างไม่ประมาท บางพื้นที่ไม่ได้นำการท่องเที่ยวมาเป็นรายได้หลัก หากแต่นำมาเสริมรายได้หลักที่มีอยู่แล้วหรือบางชุมชนอาจมีศักยภาพเพียงพอที่จะนำการท่องเที่ยวมาเป็นส่วนหลักของรายได้ ทั้งนี้แต่ละชุมชนมีความแตกต่างกันออกไป สิ่งสำคัญที่ควรพิจารณาร่วมกัน คือ การสร้างความตระหนักและให้ความสำคัญกับผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยว โดยคำนึงถึงผลกระทบในเชิงบวกและเชิงลบ เพื่อก่อให้เกิดผลกระทบด้านบวกให้มากที่สุด และเกิดผลกระทบด้านลบให้น้อยที่สุด (Likitsarun, 2020) นอกจากประโยชน์ของการท่องเที่ยวแล้ว อีกมุมมองหนึ่งของการท่องเที่ยวจะส่งผลกระทบต่อสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมของชุมชน เมื่อการท่องเที่ยวเกิดผลกระทบต่อชุมชนจึงมีความจำเป็นที่ชุมชนจะต้องรวมตัวกันเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ช่วยกันคิดวางแผน ดำเนินการ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมกันพัฒนา และร่วมกันแบ่งปันผลประโยชน์ รวมถึงร่วมกันสร้างภูมิตกติกาศของชุมชนให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวให้ปฏิบัติอยู่ในภูมิตกติกาศของชุมชน หรือ การสร้างมาตรฐานต่างๆ ของชุมชน เพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดผลกระทบที่เกินความสามารถของคนในชุมชนจะแก้ไขได้ (Bunsuri & Wongthanavas, 2013)

สาเหตุของปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในการท่องเที่ยวชุมชนทั้งเชิงบวกและเชิงลบ บางพื้นที่ไม่ได้นำการท่องเที่ยวมาเป็นรายได้หลักหากแต่นำมาเสริมรายได้หลักที่มีอยู่แล้ว หรือนำการท่องเที่ยวมาเป็นส่วนหลักของรายได้ ซึ่งแต่ละชุมชนมีความแตกต่างกันออกไป สิ่งสำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชนควรคำนึงและ

ตระหนักถึงความสำคัญของผลกระทบเชิงบวกและเชิงลบให้มากที่สุด เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาของผลกระทบที่เกินความสามารถของคนในชุมชนจะแก้ไขได้ โดยแบ่งเป็นผลกระทบใน 4 ด้าน คือ

3.2.1 ผลกระทบของการท่องเที่ยวด้านสิ่งแวดล้อม

ผลกระทบเชิงบวกของการท่องเที่ยวด้านสิ่งแวดล้อม จากการท่องเที่ยวตามกระแสคร่ำส่ำส่งผลให้เกิดการปรับปรุงทัศนียภาพของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยวทำให้สภาพแวดล้อมแหล่งท่องเที่ยวดีขึ้น มีความสวยงามมากขึ้น ส่งผลให้คนในชุมชนเกิดความรู้สึกดีใจและหวงแหนทรัพยากรและสภาวะแวดล้อมมากขึ้น ชุมชนใส่ใจในการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมมากขึ้น มีการพัฒนาพื้นที่ว่างเปล่าให้ประชาชนได้ใช้ประโยชน์ (Krutthavecho et al., 2018) แต่อย่างไรก็ตาม *ผลกระทบเชิงลบของการท่องเที่ยวด้านสิ่งแวดล้อม* ทำให้เกิดมลภาวะทางน้ำมากขึ้น ป่าเสื่อมโทรม มลภาวะทางเสียง มลภาวะทางอากาศมากขึ้น เกิดขยะมูลฝอยและการบุกรุกป่ามากขึ้น

3.2.2 ผลกระทบของการท่องเที่ยวด้านสังคม และวัฒนธรรม

ผลกระทบเชิงบวกของการท่องเที่ยวด้านสังคม และวัฒนธรรม การท่องเที่ยวโดยชุมชนส่งผลให้คนในชุมชนมีการสืบสานฟื้นฟูประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเอง รวมทั้งให้ความรู้ต่าง ๆ เกี่ยวกับวัฒนธรรมและประเพณีดั้งเดิมกับนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในชุมชน การนำทรัพยากรทางวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นเป็นทรัพยากรท่องเที่ยว และสามารถให้คืนกลับเป็นผลตอบแทนแก่ชุมชน ทำให้คนในชุมชนเข้าใจและยอมรับในคุณค่าทางมรดกวัฒนธรรมของชุมชน เกิดความรัก ความหวงแหน และความภาคภูมิใจของวัฒนธรรมของตนเอง จนทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม (Likitsarun, 2020) ส่งผลให้เกิดความรู้สึกที่ดีต่อกันระหว่างคนในชุมชนและนักท่องเที่ยว นอกจากนี้รายได้ที่ได้จากการท่องเที่ยวยังนำมาพัฒนาอาคารเก่าที่มีคุณค่าภายในชุมชนและพื้นที่สำคัญ ๆ ทางประวัติศาสตร์ได้อีกด้วย

ผลกระทบเชิงลบของการท่องเที่ยวด้านสังคม และวัฒนธรรม การเพิ่มขึ้นของนักท่องเที่ยวทำให้ความโอ้อ้อมอารีของคนในท้องถิ่นลดลง การขยายตัวของนักท่องเที่ยวทำให้คนในชุมชนมีความเคียดแค้นชิงชังและกันตลลง ทำให้เกิดการแก่งแย่งแข่งขันกันระหว่างคนในชุมชนมากขึ้น คนในชุมชนกลายเป็นคนหลอกลวงคนต่างถิ่นมากขึ้น ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของขนาดครอบครัวในชุมชน และการท่องเที่ยวทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดินเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ Kim et al. (2015) กล่าวเพิ่มเติมว่าการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวชุมชนอาจส่งผลต่อพฤติกรรมคนในชุมชนให้ต่อต้านนักท่องเที่ยวหรือคนในชุมชนอาจจะดูหมิ่นเหยียดหยามของนักท่องเที่ยว

3.2.3 ผลกระทบของการท่องเที่ยวด้านเศรษฐกิจชุมชน

ผลกระทบเชิงบวกของการท่องเที่ยวด้านเศรษฐกิจชุมชน การท่องเที่ยวในชุมชนทำให้อุตสาหกรรมภายในชุมชนขยายตัวมากขึ้น เกิดการกระจายรายได้ในชุมชน ทำให้การผลิตสินค้าภายในชุมชนเพิ่มขึ้น คนในชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น ก่อให้เกิดการจ้างงานมากขึ้นและทำให้คนในชุมชนมีรายได้อย่างสม่ำเสมอ โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของ (Pusiran & Xiao, 2013) เรื่องการพัฒนาที่พิกแบบโฮมสเตย์ในแหล่งท่องเที่ยว

ชุมชน การท่องเที่ยวทำให้เกิดรายได้เสริมและการจ้างงานภายในชุมชนที่เพิ่มขึ้น กลายเป็นแรงจูงใจให้ผู้คนในชุมชนเข้าร่วมพัฒนาที่พักแบบโฮมสเตย์และยังช่วยเสริมสร้างความรู้สึกความเป็นเจ้าของและความภูมิใจให้คนในชุมชน ดังนั้น การท่องเที่ยวในชุมชนก่อให้เกิดการไหลเวียนของเศรษฐกิจ เกิดการสร้างงานสร้างอาชีพ และกระจายรายได้ซึ่งส่งผลให้คนในชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น นอกจากนี้การท่องเที่ยวช่วยพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐาน สร้างอาชีพและการจ้างงานแก่ชุมชนท้องถิ่น เพราะธุรกิจท่องเที่ยวเป็นธุรกิจที่ต้องใช้แรงงานมาก จึงเปิดโอกาสให้เกิดการจ้างงานภายในชุมชน ทั้งทางตรงและทางอ้อม (Pinthong, 2021) ทำให้เกิดการกระจายรายได้ยังช่วยกระตุ้นเกิดการคิดค้นทรัพยากรที่ไร้ค่ามาประดิษฐ์เป็นสินค้าที่ระลึกจำหน่ายให้นักท่องเที่ยว นับเป็นการสร้างอาชีพและการจ้างงานให้แก่ชุมชนเพิ่มมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ผลกระทบเชิงลบของการท่องเที่ยวด้านเศรษฐกิจชุมชน พบว่าการที่นักท่องเที่ยวเข้ามาใช้บริการการท่องเที่ยว ทำให้ราคาสินค้าอุปโภคและบริโภคมีราคาสูงขึ้น และค่าใช้จ่ายของคนในชุมชนจึงสูงขึ้น

3.2.4 ผลกระทบของการท่องเที่ยวด้านวิถีชีวิต

ผลกระทบเชิงบวกของการท่องเที่ยวด้านวิถีชีวิต การท่องเที่ยวทำให้มีความหลากหลายของทางเลือกในการประกอบอาชีพมากขึ้น ก่อให้เกิดรายได้แก่ครัวเรือนและชุมชนมากขึ้น ทำให้เป็นที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้เข้ามาท่องเที่ยวได้ ส่วน ผลกระทบเชิงลบของการท่องเที่ยวด้านวิถีชีวิต ทำให้จำนวนแรงงานต่างถิ่นที่เข้ามาในชุมชนอาจก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้ง ปัญหาขยะ น้ำเสีย ที่มาจากเองและที่มาจากนักท่องเที่ยว

4. ระเบียบวิธีวิจัย

4.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1) ประชากรในการศึกษาคั้งนี้ คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่บ้านไร่ม่วง ตำบลน้ำหวาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย จำนวน 1,600 คน (N. Paladsrichuy & R. Sirima, personal communication, July 5, 2023)

2) กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาคั้งนี้ คือ ตัวแทนของประชาชนบ้านไร่ม่วง ตำบลน้ำหวาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย โดยมีวิธีการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรทราบจำนวนประชากรของทาโร ยามาเน่ จำนวนกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาคั้งนี้เท่ากับ 320 ราย โดยใช้การสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย และเพื่อลดจำนวนการผิดพลาดในการเก็บข้อมูลผู้ศึกษาเพิ่มจำนวนกลุ่มตัวอย่างเป็น 350 ราย

4.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยคั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถาม ที่สร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แบบสอบถามมีลักษณะคำถามปลายปิดและปลายเปิด ประกอบด้วย 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ตอนที่ 2 ผลกระทบทางการท่องเที่ยวชุมชน ประกอบด้วย ผลกระทบเชิงบวก และผลกระทบเชิงลบ 4 ด้าน ได้แก่ สิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรม เศรษฐกิจชุมชน และวิถีชีวิต และตอนที่ 3

ข้อเสนอแนะอื่น ๆ โดยผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือด้วยวิธีการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา จากการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน โดยใช้ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดประสงค์ (Index of Item - Objective Congruence : IOC) โดยข้อคำถามทุกข้อในเครื่องมือมีค่า IOC มากกว่า 0.5 และนำแบบสอบถามไปทดลองจำนวน 30 ตัวอย่าง โดยมีค่าความเชื่อมั่น (Cronbach's alpha) เท่ากับ 0.96 ซึ่งมากกว่า 0.70 แสดงว่า แบบสอบถามมีความน่าเชื่อถือและนำไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างจริง

4.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 350 คน ซึ่งเป็นคนในชุมชนบ้านไร่ม่วง ตำบลน้ำหมาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย และ 2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นข้อมูลที่ได้จากการศึกษารวบรวมเอกสารทางวิชาการ หนังสือ บทความ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้อ้างอิงการวิเคราะห์ข้อมูล ทั้งนี้ ผู้วิจัยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการสำรวจด้วยแบบสอบถามกับประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านไร่ม่วง ตำบลน้ำหมาน จำนวน 350 คน ตั้งแต่วันที่ 1- 25 สิงหาคม 2566

4.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามจากแบบสอบถามแล้วนำข้อมูลทั้งหมดมาคัดเลือกจัดระบบจัดกลุ่มข้อมูล แล้วนำมาวิเคราะห์ประมวลผลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ใช้การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) เพื่ออธิบายข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะของกลุ่มตัวอย่างด้วยการหาค่าความถี่ และค่าร้อยละ และความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบทางการท่องเที่ยวชุมชนด้วยการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

5. ผลการวิจัย

การศึกษาผลกระทบทางการท่องเที่ยวที่มีต่อชุมชนบ้านไร่ม่วง ตำบลน้ำหมาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการศึกษามีรายละเอียดดังนี้

5.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 70.86 ส่วนใหญ่มีอายุในช่วง 51-60 ปี ร้อยละ 44.57 สถานภาพสมรส ร้อยละ 51.71 ระดับการศึกษาระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า ร้อยละ 47.56 มีอาชีพเป็นเกษตรกร ร้อยละ 58.29 มีรายได้ 20,001-25,000 บาท/ปี ร้อยละ 47.14

5.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับผลกระทบทางการท่องเที่ยวที่มีต่อชุมชนบ้านไร่ม่วง ตำบลน้ำหมาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย

5.2.1 ด้านสิ่งแวดล้อม

ชุมชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมเชิงบวกในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (Mean = 4.45, S.D = 0.28) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีการพัฒนาพื้นที่ว่างเปล่าให้ประชาชนในชุมชนได้ใช้ประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด (Mean = 4.55, S.D = 0.55) รองลงมา คือ ชุมชนเกิดความรู้สึกรักและหวงแหนทรัพยากรภายในท้องถิ่น อยู่ในระดับมากที่สุด (Mean = 4.48, S.D = 0.28) ชุมชนเห็นความสำคัญของทรัพยากรทางธรรมชาติมากขึ้น อยู่ในระดับมากที่สุด (Mean = 4.45, S.D = 0.55) และเกิดการปรับภูมิทัศน์สภาพแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวชุมชนให้น่าอยู่มากขึ้น อยู่ในระดับมากที่สุด (Mean = 4.35, S.D = 0.52) ตามลำดับ

ชุมชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมเชิงลบในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (Mean = 4.24, S.D = 0.50) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรมและอาจหายไปในอนาคต อยู่ในระดับมากที่สุด (Mean = 4.45, S.D = 0.70) รองลงมา คือ ปัญหาทางเสียงที่เกิดจากการเสียงรถแตก แตกและรถแทรกเตอร์ที่รับส่งนักท่องเที่ยว อยู่ในระดับมากที่สุด (Mean = 4.34, S.D = 0.72)) เมื่อเกิดการท่องเที่ยว จำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นส่งผลให้เกิดปัญหาขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลต่างๆ จากแหล่งท่องเที่ยว อยู่ในระดับมาก (Mean = 4.20, S.D = 0.68) และเกิดการบุกรุกพื้นที่มากขึ้นอยู่ในระดับมาก (Mean = 4.08, S.D = 0.90) ตามลำดับ

5.2.2 ด้านสังคมและวัฒนธรรม

ชุมชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบด้านสังคมและวัฒนธรรมเชิงบวกในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (Mean = 4.44, S.D = 0.33) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า คนในชุมชนเข้าใจและยอมรับในคุณค่าทางมรดกวัฒนธรรมของท้องถิ่นอยู่ในระดับมากที่สุด (Mean = 4.55, S.D = 0.51) รองลงมา คือ คนในชุมชนให้ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นดั้งเดิมแก่นักท่องเที่ยวได้ อยู่ในระดับมากที่สุด (Mean = 4.47, S.D = 0.57) และทรัพยากรทางธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยวชุมชน สามารถให้ผลตอบแทนกับชุมชนได้ อยู่ในระดับมากที่สุด (Mean = 4.37, S.D = 0.56) ตามลำดับ

ชุมชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบด้านสังคมและวัฒนธรรมเชิงลบในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (Mean = 4.30, S.D = 0.46)) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ปัญหาเสพติดอยู่ในระดับมากที่สุด (Mean = 4.58, S.D = 0.64) รองลงมา คือ ชาวบ้านในพื้นที่ส่วนใหญ่มีการติดต่อกับสังคมภายนอกมากขึ้น นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม อยู่ในระดับมากที่สุด (Mean = 4.35, S.D = 0.70) และเกิดการเปลี่ยนแปลงการถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดินเพิ่มขึ้น อยู่ในระดับมาก (Mean = 4.13, S.D = 0.93) ตามลำดับ

5.2.3 ด้านเศรษฐกิจชุมชน

ชุมชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบด้านเศรษฐกิจชุมชนเชิงบวกในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (Mean = 4.27, S.D = 0.38) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า การผลิตสินค้าภายในชุมชนเพิ่มขึ้น ได้แก่ น้ำสับปะรด สบู่สับปะรด สับปะรดกวนและผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก (Mean = 4.52, S.D = 0.56) รองลงมา คือ มีการสร้างอาชีพและการจ้างงานให้แก่ชุมชนเพิ่มมากขึ้น อยู่ในระดับมากที่สุด (Mean = 4.40, S.D = 0.62) เกิดรายได้แก่ครัวเรือนและชุมชนมากขึ้น อยู่ในระดับมากที่สุด (Mean = 4.28, S.D = 0.70) และเกิดแรงจูงใจให้คนในชุมชนเข้าร่วมพัฒนาที่พักของตนเองให้เกิดเป็นที่พักแบบโฮมสเตย์ อยู่ในระดับมาก (Mean = 4.01, S.D = 0.87) ตามลำดับ

ชุมชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบด้านเศรษฐกิจชุมชนเชิงลบในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (Mean = 4.63, S.D = 0.55) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า สถานการณ์โรคระบาดโควิด-19 ทำให้ธุรกิจหยุดชะงักลงชั่วคราว อยู่ในระดับมากที่สุด (Mean = 4.71, S.D = 0.62) รองลงมา คือ รายได้ประชากรลดลงเนื่องจากจำนวนของนักท่องเที่ยวลดลง เนื่องจากสถานการณ์โรคระบาดโควิด-19 อยู่ในระดับมากที่สุด (Mean = 4.67, S.D = 0.66) และราคาสินค้าอุปโภคและบริโภคสูงขึ้น อยู่ในระดับมากที่สุด (Mean = 4.52, S.D = 0.71) ตามลำดับ

5.2.4 ด้านวิถีชีวิต

ชุมชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบด้านวิถีชีวิตเชิงบวกในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (Mean = 4.33, S.D = 0.36) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า การท่องเที่ยวเพิ่มทางเลือกในการประกอบอาชีพ อยู่ในระดับมากที่สุด (Mean = 4.44, S.D = 0.56) รองลงมา คือ คนในชุมชนแสดงความคิดเห็นในการพัฒนาพื้นที่มากขึ้น อยู่ในระดับมากที่สุด (Mean = 4.33, S.D = 0.50) และเสริมสร้างความสามัคคีแก่คนในชุมชน อยู่ในระดับมากที่สุด (Mean = 4.28, S.D = 0.65) ตามลำดับ

ชุมชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบด้านวิถีชีวิตลบในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (Mean = 4.24, S.D = 0.51) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า เกิดความคิดเห็นที่ไม่ตรงกันของคนในชุมชน อยู่ในระดับมากที่สุด (Mean = 4.41, S.D = 0.67) รองลงมา คือ วิถีชีวิตดั้งเดิมของคนในชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลง อยู่ในระดับมากที่สุด (Mean = 4.41, S.D = 0.65) และจำนวนแรงงานต่างถิ่นเข้ามาในชุมชนก่อให้เกิดความแออัด อยู่ในระดับมาก (Mean = 4.01, S.D = 0.67) ตามลำดับ

6. สรุปและอภิปรายผล

การศึกษาผลกระทบทางการท่องเที่ยวที่มีต่อชุมชนบ้านไร่ม่วง ตำบลน้ำหมาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบการท่องเที่ยวชุมชนของการท่องเที่ยวชุมชนบ้านไร่ม่วง ในภาพรวมคนในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุดในเชิงบวก ได้แก่ สิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรม วิถีชีวิตและ

และเศรษฐกิจชุมชน ตามลำดับ ในเชิงลบ ได้แก่ เศรษฐกิจชุมชน สังคมและวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และวิถีชีวิต ตามลำดับ ผู้วิจัยขออภิปรายผลการวิจัย รายละเอียดดังนี้

ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม ผลกระทบของการท่องเที่ยวด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีทั้งผลกระทบเชิงบวกและเชิงลบ ผลกระทบเชิงบวก ทำให้คนในชุมชนเกิดความรู้สึกรักและหวงแหนทรัพยากรสถานะแวดล้อมมากขึ้น มีการพัฒนาพื้นที่ว่างเปล่าให้ประชาชนได้ใช้ประโยชน์มากขึ้น ผลกระทบเชิงลบทำให้เกิดมลภาวะทางน้ำ ป่าเสื่อมโทรม ขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลต่าง ๆ มากขึ้น *ผลกระทบด้านสังคมและวัฒนธรรม* ผลกระทบของการท่องเที่ยวด้านสังคม และวัฒนธรรม ซึ่งมีทั้งผลกระทบเชิงบวกและเชิงลบ ผลกระทบเชิงบวก เป็นการสืบสานฟื้นฟูประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น ชุมชนเข้าใจและยอมรับในคุณค่าทางมรดกวัฒนธรรมของชุมชน เกิดความรัก ความหวงแหน และความภาคภูมิใจของวัฒนธรรมของตนเอง ผลกระทบเชิงลบทำให้เกิดความอับอายของคนที่ท้องถิ่นลดลง คนในชุมชนกลายเป็นคนหลอกหลวงคนต่างถิ่น ความเคารพกันและกันลดลง และการถือครองกรรมสิทธิ์ในที่ดินมากขึ้น *ผลกระทบของด้านเศรษฐกิจชุมชน* ผลกระทบของการท่องเที่ยวด้านเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งมีทั้งผลกระทบเชิงบวกและเชิงลบ ผลกระทบเชิงบวก ชุมชนขยายตัวมากขึ้น สร้างงานสร้างอาชีพ เกิดการกระจายรายได้ในชุมชน เกิดการผลิตสินค้าภายในชุมชนเพิ่มขึ้น เกิดการจ้างงานมากขึ้น และทำให้คนในชุมชนมีรายได้อย่างสม่ำเสมอ ผลกระทบเชิงลบทำให้เกิดราคาสินค้าอุปโภคและบริโภคมีราคาสูง และค่าใช้จ่ายของคนในชุมชนสูงขึ้น *ผลกระทบด้านวิถีชีวิต* ผลกระทบของการท่องเที่ยวด้านวิถีชีวิต ซึ่งมีทั้งผลกระทบเชิงบวกและเชิงลบต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชนท้องถิ่น ผลกระทบเชิงบวก ทำให้มีความหลากหลายของทางเลือกในการประกอบอาชีพมากขึ้น เกิดรายได้แก่ครัวเรือนและชุมชนมากขึ้น ผลกระทบเชิงลบ ก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ เช่น ปัญหาความขัดแย้ง ปัญหาขยะ ปัญหาน้ำเสีย ที่มาจากและที่มาจากนักท่องเที่ยว จากผลการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบทางการท่องเที่ยวที่มีต่อชุมชนไร่ม่วง จะเห็นได้ว่า การท่องเที่ยวแม้จะมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ ก่อให้เกิดรายได้เป็นเงินตราต่างประเทศเข้ามาในประเทศจำนวนมาก และสร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้แก่ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก แต่ไม่ได้ทำให้สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรม เกิดปัญหาขยะในชุมชน มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม กลายเป็นสังคมเมืองอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Krachaechan (2020) Pinthong (2021) และ Koment et al. (2020) พบว่า ผลกระทบการท่องเที่ยวด้านเศรษฐกิจวัฒนธรรมและการเมืองเกิดผลกระทบเชิงบวก ส่วนผลกระทบด้านสังคม และผลกระทบสิ่งแวดล้อมพบว่ามีผลกระทบเชิงลบกับคนในชุมชนของการพัฒนาการท่องเที่ยว

7. องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ที่เกิดจากงานวิจัยผลกระทบทางการท่องเที่ยวที่มีต่อชุมชนบ้านไร่ม่วง ตำบลน้ำหวาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย เป็นองค์ความรู้ด้านผลกระทบทางการท่องเที่ยวที่มีต่อชุมชนบ้านไร่ม่วง ซึ่งให้ความสำคัญกับผลกระทบด้านวิถีชีวิตของชุมชน ดังนั้น ในการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนควรพิจารณา

ทั้งผลกระทบเชิงบวกและเชิงลบที่อาจจะเกิดขึ้นในชุมชน จึงต้องมีแนวทางในการป้องกันและรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตของคนในชุมชน โดยเริ่มจากการสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับผลประโยชน์ที่เกิดจากการท่องเที่ยวและผลกระทบเชิงลบที่อาจเกิดขึ้นกับวิถีชีวิต สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจของชุมชน ตลอดจนสังคมและวัฒนธรรมให้กับคนในชุมชนและภาคีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการท่องเที่ยวให้อยู่บนฐานของความยั่งยืนให้กับทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชน

8. ข้อเสนอแนะ

8.1 ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ประโยชน์

8.1.1 ชุมชน/ผู้นำชุมชน/ผู้ที่สนใจหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปต่อยอดในการวางแผนการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยว ซึ่งเริ่มต้นจากการศึกษาผลกระทบที่จะเกิดขึ้นหากมีการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน

8.1.2 หน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการวิจัยนี้ไปเป็นแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนให้เป็นพื้นที่สำหรับแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวัฒนธรรม ส่งเสริมการอนุรักษ์วัฒนธรรมและประเพณีในท้องถิ่นรวมทั้งสนับสนุนและสืบทอดอัตลักษณ์ของชุมชน วิถีชีวิต และภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว โดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวเป็นสำคัญ

8.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาโดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ และขยายกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษาในงานวิจัย ได้แก่ กลุ่มผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยว เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกและรอบด้าน ซึ่งจะเป็นแนวทางในการเสริมสร้างผลกระทบเชิงบวกและป้องกันผลกระทบเชิงลบจากการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- Bunsuri, A., & Wongthanavas, S. (2013). Impacts of tourism development of Songkhla provincial administrative organization to people in Bankhow sub-district, Ranot District, Songkhla Province. *Proceedings of Hatyai Symposium*, 4, 162-168.
- Jukrorn, N., Sompuet, P., Wilailuk, N., Puengsangwal, S., Tongchum, P., Koograsang, A., Thongdaeng, H., & Roonkaseam, N. (2021). The development of tourism routes based on community culture in Loei province. *Academic Journal Phranakhon Rajabhat University*, 12(1), 139–150. <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/AJPU/article/view/245971/167532>

- Kampangsirichai, J., & Saiyasopon, S. (2019). Strategic management for community-based tourism in Nong Song Hong sub-district, Municipality, Khon Kaen province. *Governance journal*, 8(1), 119-139. <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/gjournal-ksu/article/view/199312/139070>
- Kim, W., Jun, H., Walker, M., & Drane, D. (2015). Evaluating the perceived social impacts of hosting large-scale sport tourism events: Scale development and validation. *Tourism Management*, 48, 21-32. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2014.10.015>
- Klawijarn, U. (2017). Guidelines for success of community-based tourism management. *SAU journal of social sciences & humanities*, 1(2), 70-79. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/saujournalssh/article/view/172274/123671>
- Koment, J., Panyadee, C., Ekiem, B., & Techatunminasakul, S., (2020). Community based tourism promotion policy and tourism communities solidarity in upper northern Thailand. *The Journal of MCU Peace Studies*, 8(2), 608-620. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace/article/view/236075/164519>
- Krachaechan, C. (2020). The study of social impact assessment of people modern tourism management: a case study of Ayutthaya historical, Phranakon Si Ayutthaya province. *Journal of Liberal Art of Rajamangala University of Technology Suvarnabhumi*, 2(3) 515-528. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/art/article/view/248777/167486>. 2024.05.25.
- Krutthavecho, O., Chanprasit, W., Treesook, W., & Rachakijchob, W. (2018). Master plan development for sustainable management of community-based tourism in Phuket. *Journal of Suvarnabhumi Institute of Technology*, 4(2). 206-230. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/svittj/article/view/177349/126338>
- Likitsarun, N. (2020). Impacts of tourism on communities around the area of Phu Toei national park, Suphanburi province. *Journal of Sports Science and Health*, 20(2), 139-150. https://he02.tci-thaijo.org/index.php/spsc_journal/article/view/240461/163894
- Pinthong, C. (2021). The impact of tourism development on residents' community life in Chanthaburi province, Thailand. *Research and development journal, Loei Rajabhat University*, 16(58), 34-45. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/researchjournal-lru/article/view/249776/172099>

- Piyasakulkiat, O., Khiewphakdi, S., Wamanond, W., Phonsiriwatcharasin, K., & Chareerak, T. (2022). Muslim community empowerment promotion of the local administrative organization according to sufficiency cultural tourism management in La-ngu district Satol province. *Apheit journal*, 28(2), 46–54. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/apheit-ss/article/view/256153/175374>
- Provincial Community Development Office of Loei. (2019). *D-HOPE Community-Based Tourism Rai-muang village*. (In Thai). Prompt Plan. <https://loei.cdd.go.th/wp-content/uploads/sites/55/2022/01/QR-%E0%B8%9A%E0%B9%89%E0%B8%B2%E0%B8%99%E0%B9%84%E0%B8%A3%E0%B9%88%E0%B8%A1%E0%B9%88%E0%B8%A7%E0%B8%87-%E0%B9%80%E0%B8%A5%E0%B8%A2.pdf>
- Pusiran, A. K., & Xiao, H. (2013). Challenges and Community Development: A Case Study of Homestay in Malaysia. *Asian Social Science*, 9(5), 1-15. <http://dx.doi.org/10.5539/ass.v9n5p1>
- Suansri, P., Weerachantachart, W., Suthamma, C., Tanticaroenkit, P., Yijorho, S., & Singhaputi, N. (2022). *Studying the impact of community-based tourism to reduce inequality and create a sustainable grassroots economy*. (In Thai). Thailand Science Research and Innovation.
- Suansri P., & Yijorho, S. (2013). *Community Tourism Standards Manual*. (In Thai). Chiang Mai: Tourism Institute.
- Thanakusumanand, S. & Prapysatok, S. (2022). Development of cultural tourism in communities after the 2019 Coronavirus epidemic situation. *Journal of wisdom the political science and multi-disciplinary sciences*, 5(5), 147-162. <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/WPSMS/article/view/261700/172752>